

## Arap Dilinde Kasem Formları ve Kur'ân-ı Kerim'e Özgü "La Uksimu" Formu ile İlgili Tartışmalar

 Nihat Tari\*

**Atıf/©:** Tari, Nihat, Arap Dilinde Kasem Formları ve Kur'ân-ı Kerim'e Özgü "La Uksimu" Formu ile İlgili Tartışmalar, Artuklu Akademi, 2021/8 (1), 29-49.

**Öz:** Kasem, her dilde kullanılmakla beraber özellikle Arapça'da hem yazı hem de konuşma dilinde sözü pekiştirmek amacıyla sıkça başvurulan bir üsluptur. Cahiliye dönemine ait şiir ve nesirlerin yanı sıra Kur'ân-ı Kerim'de de kasem üslubunun geniş yer tutması, önemini daha da artırmıştır. Bu itibarla kasem hem tefsir, fıkıh, hadis gibi din ilimlerinde hem de sarf, nahiv, belâgat gibi dil ilimlerinin konusu olmuştur. İfade ettiği anlam ve kendisini oluşturan unsurlar açısından kasemin birçok formu bulunmaktadır. Söz konusu formlardan biri de "lâ uksimu" formudur. Bu form Kur'ân'a özgü olup Arapça konuşma ve yazı dilinde kullanılmamıştır. Bu nedenle "lâ uksimu" formu gerek anlam gerekse gramer açısından geniş bir şekilde tartışılmıştır. Bu çalışmada kasemin genel özellikleri ve formları incelenerek "lâ uksimu" formu ile ilgili tartışmaların doğru bir şekilde anlaşılması amaçlanmıştır. Bu konuda ileri sürülen görüşler mukayese edilmiş ve konuyla ilgili kanaat ortaya konmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Arap Dili, Kasem, Formlar, İhtilaf, Lâ uksimu.

### **Discussions on the Oath (Qasem) Forms in The Arabic Language and Formulation of "Lâ Uqsimu" in the Holy Quran**

**Citation/©:** Tari, Nihat, Discussions on the Oath (Qasem) Forms in The Arabic Language and Formulation of "Lâ Uqsimu" in the Holy Quran, Artuklu Akademi, 2021/8 (1), 29-49.

**Abstract:** Although qasem is used in all languages, it is a frequently used rhetoric style especially in Arabic to reinforce the word in both written and spoken language. The fact that the qasem occupies a large place in the Qur'an, in addition to the poems and prose of the Jahiliyya period, increases its importance even more. In this respect, qasem has been an individual subject for spheres of both basic Islamic sciences such as exegesis, Islamic law, hadith and also for Arabic linguistics covering morphology, syntax and rhetoric. Qasem has many forms in terms of the meaning it expresses and the elements that compose it. One of these forms is the "lâ uqsimu" form. This form pertains to the Quran and it has never been used in Arabic spoken and written language. For this reason, the form of lâ uqsimu has been widely discussed in terms of both meaning and grammar. In this study, the general features and forms of

\* Dr. Arş. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, ntari@beu.edu.tr

qasem are examined and the arguments relating to "lā uksimu" phrase are approached comparatively and an elicitation on the subject is revealed.

**Keywords:** Arab Language, Oath, Forms, Controvers, Lā uqsimu.

## Giriş

Sosyal bir varlık olan insanın en belirgin özelliği, hiç şüphesiz konuşma yeteneğine sahip oluşudur. İnsan, hemcinsi ile en hızlı ve sağlıklı iletişimini söz ile gerçekleştirir. Muhatabına doğruluğunu, güvenilirliğini ya da haklılığını vurgulamak için çeşitli yollara başvurur. Kimi zaman sözünü tekrarlayarak (tek'id) kimi zaman söz öbeklerinin yerini değiştirerek (takdim-te'hir) karşısındakini ikna etmeye çalışır. Bazen de inandığı, saygı duyduğu veya çok sevdiği bir kişi veya nesne üzerine yemin ederek muhatabının iç alemine seslenir.<sup>1</sup>

İnsanlık tarihi kadar eski olan yemin, inancın bir yansıması olarak ortaya çıkmış ve her toplumda bir ikna metodu olarak görülmüştür.<sup>2</sup> Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de Şeytan'ın, Âdem ve Havva'yı "Allah'a yemin ederek" kandırdığı bildirilmektedir.<sup>3</sup> İslam'ın ortaya çıktığı dönemde de yemin, sözü pekiştiren bir üslup olarak Araplar arasında yaygın bir şekilde kullanılmaktaydı. Arapça olarak indirilen Kur'ân-ı Kerim, toplumun alışageldiği bu üslubu bizzat kullanarak muhataplarına seslenmiştir. Özellikle Mekki sûrelerde bu üslup sıkça göze çarpmaktadır.<sup>4</sup>

Kasem üslubu, tefsir, tefsir usulü, hadis ve fıkıh ilimlerinde geniş bir şekilde tartışılmış, bu alanda *Aksâmu'l-Kur'ân*, *Eymânu'l-Kur'ân* vb. adlarla müstakil eserler kaleme alınmıştır. Gerek lafız gerekse anlam açısından kasem üslupları arasında çok sayıda farklılığın bulunması, kasemin doğrudan sarf, nahiv ve belâgat eserlerinde de incelenmesine neden olmuştur.

Aşağıdaki başlıklarda kasem üslubunun mahiyeti, önemi ve türleri hakkında kısaca bilgi verilecek ardından kasemin Kur'ân-ı Kerim'e özgü olan "lā uksimu" formu ve konuda yapılan tartışmalar geniş bir şekilde ele alınacaktır.

<sup>1</sup> Abdulhamid el-Ferâhî, *İm'ân fî aksâmi'l-Kur'ân*, (Kahire: el-Matba'atu's-Selefiyye, 1349), 14-19.

<sup>2</sup> Osman Turan, *Türk Cihan Hâkimiyeti Mevrûkesi Tarihi*, (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2000), I, 51-52; Ejder Yılmaz, *Medeni Yarğılama Hukukunda Yemin*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 1989), 30.

<sup>3</sup> el-A'raf, 7/21.

<sup>4</sup> Örneğin bk. es-Saffat, 37/1; ez-Zariyât, 51/1; et-Tûr, 52/1; en-Necm, 53/1; el-Mürselât, 77/1; en-Nâziât, 79/1; el-Burûc, 85/1; et-Târik, 86/1; el-Fecr, 89/1; eş-Şems, 91/1; el-Leyl, 92/1; ed-Duhâ, 93/1; et-Tîn, 95/1; el-Âdiyât, 100/1; el-Asr, 1003/1.

## I. Kasemin Kavramsal Çerçevesi

Sözlükte bölmek, bölüştürmek, pay almak gibi anlamlara gelen "kasem" (ق-س-م), أَقْسَمَ fiilinin kıyasî olmayan mastarı olup yemin etmek anlamında kullanılmaktadır.<sup>5</sup> Yemin eden kişi, yemini sayesinde karşı taraftan bir pay kapdığı için "kasem" denildiği ifade edilmiştir.<sup>6</sup> Yine "Kasâme" kelimesi de bu kökten olup "faili meçhul birinin ölümü ile itham edilen kişilerin yaptıkları yemin" anlamına gelmektedir. Arapçada "yemin" (يَمِين), "half" (حلف), "ahd" (عهد), "akd" (عقد), "ilâ" (إيلاء) gibi kelimeler de "kasem" kelimesi ile eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Bunlardan Türkçeye geçen yemin kelimesi, günümüzde "ant" kelimesi ile aynı anlamda kullanılmaktadır.

Terim olarak kasem, "muhatabın kutsal kabul ettiği, saygı duyduğu veya sevdiği bir ismin zikredilmesi ile sözün kuvvetlendirilmesidir."<sup>7</sup> "Yemin" ve "half" kelimeleri "kasem" anlamına gelse de Arap dilbilimine dair eserlerde daha çok "kasem" tabiri tercih edilmiştir. Örneğin "hurûfu'l-kasem", "cevâbu'l-kasem" ve "lam cevabi'l-kasem" gibi ifadeler sıkça karşılaşılan terimlerdir. "Yemin" ve "half" kelimeleri ise genellikle fıkıh ilminde terim olarak kullanılmaktadır.

## II. Dil İlimlerinde Kasemin Ele Alınışı

Sarf ilminde dolaylı olarak temas edilen kasem, şu başlıklar altında incelenmektedir: Muzâri fiilinin müsbet olup kasemin cevabı olarak kullanılması durumunda nûn ile te'kîd edilmesi konusu, yeminde kullanılan تالله kelimesinin başındaki "ta"nın "vav"dan münkalib olduğunu ifade edildiği konu. Belagat ilminde ise "talebî olmayan inşâ" ile "haberi te'kîd edenler" konularında ele alınmaktadır. Kasem üslubunun enine boyuna ele alındığı

<sup>5</sup> Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ, *Mu'cemu makâyîsi'l-luga*, "ق-س-م", thk. Abdüsselam Muhammed Harun, (Beyrut: Dâru'l-fikr, 1979), 5/86-87; İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, "ق-س-م", (Beyrut: Dâru Sâdr, 1414), XII, 478.

<sup>6</sup> Ebû Hilâl Hasan b. Abdullah b. Sehl el-Askerî, *el-Furûku'l-lugaviyye*, (Kahire: Dâru'l-İlm ve's-Sekafe li'n-Neşri ve't-Tevzi', tsz.), 56.

<sup>7</sup> Ebu'l-bekâ Muvaffakuddîn Yâ'îş b. 'Alî b. Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, (Beyrut, y.y., tsz.), VIII, 90; Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Ali es-Seyyid eş-Şerîf el-Curcânî, *Kitabu't-tâ'rifât*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1983), 259; Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Ali b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelusi, *İrtişâfu'd-dereb min lisani'l-'Arab*, thk. Receb Osman Muhammed, (Kahire: y.y., 1998), XIV, 1764; Sumeyye Muhammed 'Înâye Nâif, "Sigatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'ân'il-Kerim dirâse tahliliyye delâliyye nahviyye", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Câmi'atu Bağdad, Kulliyetu't-terbiye, Bağdat 2004), 20.

ilim ise nahiv ilmidir.<sup>8</sup> Kasem, nahiv ilminde şu başlıklar altında işlenmektedir:<sup>9</sup>

1. Kasem edatı olan cer harfleri (vâv "و", bâ "ب", tâ "ت", lâm "ل") Örnek: وَاللّٰهُ بِاللّٰهِ/تَاللّٰهِ/بِاللّٰهِ إِنَّكَ لَنَتَّالُ مَا نَطْلُبُ إِنْ أَجْتَهَدْتَ "Vallah, billah, tallah, Allah'a and olsun ki çabalarsan istediğine kavucaksın"
2. Lâm cevabi'l-kasem. Örnek: وَاللّٰهُ لَأَسَاعِدَنَّ الضَّعِيفَ "Allah'a yemin ederim ki güçsüze yardım edeceğim"
3. Mübtedânın hazfinin vacip olduğu yerler. Örnek: فِي دِمَّتِي لِأَقُولَنَّ الصِّدْقَ "Andolsun ki doğruyu söyleyeceğim."
4. Olumsuzluk edatının hazif edildiği yerler. Örnek: (قَالُوا تَاللّٰهِ تَفَنَّا نَنْكُرُ "Oğulları): "Allah'a ant olsun ki sen hâlâ Yusuf'u anıyorsun"<sup>10</sup>
5. "İnne" (إِنَّ) edatının kesra ile okunduğu yerler. Örnek: وَاللّٰهِ إِنَّكَ لَكَرِيمٌ لَدَيَّ "Allah'a and olsun ki, sen, benim için çok değerlisin"
6. İrapta mahalli olmayan cümleler. Örnek: بِاللّٰهِ لَأَنْتَ عَلَيَّ حَقٌّ "Yemin ederim ki, sen haklısın."
7. Birbiri ile ilişkili iki öge arasında fâsıla olarak gelmesi (Muzâf-muzâfün ileyh, mevsûl-sıla, "Kad" (قد) harfi ve fiili, "İzen (إِذَنْ) edatı ve fiili. Örnekler: هَذَا غُلَامٌ وَاللّٰهِ زَيْدٌ "Bu -and olsun- Zeyd'in hizmetçisidir", قَدْ وَاللّٰهِ جَاءَ "Allah'a yemin ederim ki, başarılı olan geldi", جَاءَ الَّذِي وَاللّٰهِ كَانَ نَاجِحًا "O zaman - and olsun ki, başkanı geldi.", إِذَنْ وَاللّٰهِ أَجِيبُكَ "Allah'a and olsun-geleceğim."

### III. Unsurları ve Formları Açısından Kasem

#### A. Kasemin Unsurları

Kasem üslubu 4 temel unsurdan oluşmaktadır. Bunlar, "kasem cümlesi (yemin cümlesi/pekiştiren unsur), "kasemin cevabı" (yeminin cevabı/pekiştirilen cümle), "muksem bih" (yemin edilen isim), ve "harfu'l-kasem" (yemin edatı)dir.

<sup>8</sup> Ali b. Muhammed b. Abdulmuhsin el-Hârisi, "Uslûbu'l-kasem fi'l-Kur'âni'l-Kerim", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Câmî'atu Ummi'l-kura, Kulliyetu'l-Lugati'l-'Arabiyye, Mekke 1991), I, 4-5.

<sup>9</sup> Bkz. Ebû Sa'îd es-Sirâfi, *Şerhu Kitâbi Sîbeveylhi*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2008), I, 227; II, 310, 492; III, 44, 149, 194, 198, 230, 269, 270, 283,284, 312, 314, 315; Ebû Ali Hasan b. Ahmed b. Abdulfâfir el-Fârisî, *el-İdâhu'l-'aduği*, (Riyâd: Câmî'atu'r-Riyâd, 1969), 263.

<sup>10</sup> Yûsuf, 12/85.

## 1. Kasem Cümlesi

Kasem cümlesi, kasem üslubunda sözün pekiştirilmesi için bir araç işlevi görmektedir. Bu cümle أَعْلَمُ (bilirim), أَشْهَدُ (şehadet ederim), أَخْلِفُ (yemin ederim), أَقْسِمُ (yemin ederim/ant içerim) vb. yemin anlamını taşıyan fiil cümlesinden oluşacağı gibi لَعَمْرُ اللَّهِ (Allah'a yemin ederim ki), لَعَمْرُ أَبِيكَ (Babanın hayatına ant olsun ki), لَعَمْرُكَ (Hayatına yemin ederim ki) gibi mübteda-haber olan isim cümlesinden de oluşabilmektedir.<sup>11</sup> Kasem fiili, "muksem bih" üzerine gelen harf-i cerre muta'allak olmak üzere genellikle hazf edilir. Bazen vurgulanması gerektiği yerde zikredilir. Kasem cümlesi, isim cümlesi olarak kullanılmışsa genelde haberi hazif edilmiş bir mübteda-haber cümlesi olarak gerçekleşir. Örneğin لَعَمْرِي إِنَّكَ جَوَادٌ: "Hayatımın üzerine and olsun ki Sen gerçekten cömertsin" kaseminde لَعَمْرِي kelimesi mübteda, takdir edilen قَسَمِي (yeminimdir) kelimesi ise haber olur. Bu gibi yerlerde يَمِينِي (yeminimdir), عَهْدِي (ahdimdir) vb. ifadeler de takdir edilebilir. Bazı yemin formlarında ise haber zikredilir, mübteda takdir edilir. Örneğin فِي دِمَّتِي لِأَفْعَلَنْ: yemininde فِي دِمَّتِي لِأَفْعَلَنْ عَهْدِي: "Ahdim zimmetimde olsun ki kesinlikle yapacağım" şeklinde tevil edilir ve عَهْدِي kelimesi mübteda olarak takdir edilir.<sup>12</sup>

## 2. Kasemin Cevabı

Kasem üslubunda asıl öge niteliğinde olup olumlu/olumsuz fiil cümlesi ya da veya isim cümlesi olarak gelmektedir. Eğer kasem cevabının başında mazi fiil kullanılmışsa başında "lamu cevâbi'l-kasem" (ل) harfinin getirilmesi zorunlu olur. Bu durum, genellikle "kad" (قَدْ) edatı ile birlikte ve "lekad" (لَقَدْ) şeklinde gerçekleşir.<sup>13</sup> Örnek: (قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ): "Onlar, "Allah'a andolsun ki bizim bu yerde fesat çıkarmak için gelmediğimizi siz de biliyorsunuz, biz hırsız da değiliz" dediler".<sup>14</sup>

Kasem cevabı, olumlu muzâri ile başlıyorsa fiilin başında lam harfi, fiilin sonunda ise şeddeli veya sakın "te'kîd nûn"un getirilmesi zorunlu hale gelir.<sup>15</sup> Örnek: (تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ): "Sonra (içinden şöyle geçirdi): "Allah'a yemin ederim ki siz ayrılıp gittikten sonra putlarınıza bir oyun oynayacağım!"<sup>16</sup> Eğer kasem cevabı olumsuz olacaksa fiilin sonuna te'kîd nûnu eklenmez. Bu durumda mazi fiilde "ma" ve "in", muzari de ise sadece "la" harfi nefiy edatı

<sup>11</sup> İbn Ya'îş, Şerhu'l-Mufasssal, IX, 91; Ebu'l-Fidâ İmaduddîn İsmâil b. Ali b. Şâhinşâh Sahibu'l-Hamâ, el-Kunnâş fi ilmeyi'n-nahw ve's-sarf, (Beirut: el-Mektebetu'l-'Asriyye, 2000), II, 82.

<sup>12</sup> İbn Ya'îş, Şerhu'l-Mufasssal, IX, 91-92.

<sup>13</sup> Abbas Hasan, en-Nahwu'l-vâfi, (y.y.: Dâru'l-Me'ârif, tsz.), IV, 483.

<sup>14</sup> Yûsuf, 12/73.

<sup>15</sup> Sirâfî, Şerhu Kitâbi Sibeveyhi, III, 315.

<sup>16</sup> el-Enbiya, 21/57.

olarak kullanılır. Örnek: ﴿وَاللّٰهُ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ﴾: "Rabbimiz Allah'a andolsun ki biz ortak koşanlar olmadık"<sup>17</sup>, ﴿بِخَلْقُونَ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَا اِلَّا اِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا﴾: "Biz yalnızca iyilik etmek ve arayı bulmak istedik, diye yemin ederler!"<sup>18</sup> وَاللّٰهُ لَا اَفْعُلُ "Allah'a yemin ederim ki yapmayacağım!". Kasemin cevabı olumlu isim cümlesinden oluşuyorsa bu durumda "اِنَّ" ve "لِ" birlikte ya da ikisinden biri cümlede kullanılır.<sup>19</sup> Örnek 1: ﴿قُلْ اِي وَرَبِّيْ اِنَّهُ لِحَقٌّ﴾: "De ki: Evet, Rabbime andolsun ki o şüphesiz gerçektir"<sup>20</sup>, Örnek 2: وَاللّٰهُ لَزَيْدٌ عَلِيْمٌ "Allah'a ant olsun ki Zeyd, biliyor", Örnek 3: وَاللّٰهُ اِنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ "Allah'a yemin ederim ki Muhammed Allah'ın elçisidir". Bazen de "اِنَّ", kasemin cevabında tahfif edilmiş (cezimli) olarak da kullanılabilir. Örnek: ﴿قَالَ تَاللّٰهِ اِنْ كُنْتُ لَتُرَدِّيْنَ﴾: "Yemin ederim ki, sen az daha beni de helâk edecektin, dedi".<sup>21</sup>

### 3. Muksem bih

Muhatabın kutsadığı, saygı duyduğu veya çok önem attığı her isim muksem bih olarak kullanılabilir. Muksem bih, üzerine kasem harflerinden biri (bâ, vâv, tâ, lâm) getirilerek kasem fiiline müte'allik olur. Kur'ân-ı Kerimde en çok اللّٰهُ ve رَبٌّ kelimeleri "muksem bih" olarak kullanılmıştır. Kur'ân'da muksem bih olarak kullanılan لَيْلٌ (gece), شَمْسٌ (güneş), قَمَرٌ (ay) طُورٌ (dağ), نَجْمٌ (yıldız) gibi yaratılanların isimleri, Allah'ın yeminine mahsus olup önemlerine dikkat çekilmek üzere muksem bih olarak kullanılmıştır.

### 4. Kasem harfi

Vâv (و), bâ (ب) ve tâ (ت) harflerinden biridir. Bazen lâm (ل) harfi de kullanılmaktadır. Bu harflerden kullanım alanı en geniş olan bâ ve vâv harfleridir. Bunlar hem Allah lafzı hem de başka isimlerle kullanılır. Bâ harfi hem açık isim hem de zamir üzerine girebilir. Ayrıca kasem fiili, bâ harfi ile zikredildiği gibi hazif de edilebilir. Vâv, tâ ve lâm harfleri sadece açık isimler üzerine girebilmektedir. Bu harfler kasem harfi olduğunda kasem fiilinin hazif edilmesi zorunlu hâle gelir. Tâ harfinin kullanım alanı sadece Allah lafzı ile sınırlıdır. Lâm harfi ise kasem edatı olarak Arapçada çok az

<sup>17</sup> el-En'âm, 6/23.

<sup>18</sup> en-Nisa, 4/62.

<sup>19</sup> Ebu'l-Fidâ, *el-Kunnâş fi ilmeyi'n-nahv ve's-sarf*, II, 82-83.

<sup>20</sup> Yûnus, 10/53.

<sup>21</sup> es-Sâffât, 37/56.

kullanılmakta ve bu sadece taaccüp gerektirdiği yeminlerde söz konusu olmaktadır.<sup>22</sup>

Kasem, vâv ile yapıldığında, kasemin cevabı gelmeden zikredilen ikinci vâv, لَا يُدْخُلُ قَسَمٌ عَلَى قَسَمٍ (Yemin, yeminden sonra gelmez) külli kaidesine binaen kasem harfi olamaz. Nitekim {وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا} "Güneşe ve kuşluk vaktindeki aydınlığına and olsun."<sup>23</sup> ayetinde olduğu gibi الشَّمْسُ kelimesinin başındaki kasem harfi vâv'dan sonra gelen diğer vâv, atf harfi olarak kabul edilmiştir. Çünkü her biri yemin harfi olarak kabul edilirse her birinin ayrı cevabının olması gerekmektedir. Burada ise böyle bir şey söz konusu değildir.<sup>24</sup>

## B. Kasemin Formları

Kasem belirgin olup olmaması bakımından "açık kasem" (القَسَمُ الظَّاهِرُ) ve "kapalı kasem" (القَسَمُ المُضْمَرُ) şeklinde ikiye ayrılır. Eğer kasemde, kasemin belirginliğini gösteren açık karineler yani "kasem fiili", "kasem harfi" ve "kasem anlamına gelen isim" bulunuyorsa buna "açık kasem" denir.<sup>25</sup> Açık kasemde "kasemin cevabı" genelde haberî cümle şeklinde gelmektedir. Örnek 1: وَاللَّهِ لَأَفْعَلَنَّ: "Allah'a yemin ederim ki yapacağım", Örnek 2: لَعَمْرُكَ إِنَّكَ مُجْتَبِدٌ: "Hayatına yemin ederim ki yapacağım", Örnek 3: أَقْسِمُ بِاللَّهِ لَأَفْعَلَنَّ: "Allah'a yemin ederim ki yapacağım". Ancak bazen بِاللَّهِ هَلْ سَاعَدْتَهُ: "Allah aşkına ona yardım ettin mi?" örneğinde olduğu gibi inşâ cümle şeklinde de gelmektedir. Kasem cümlesinin hazfedilip cevap cümlesinin zikredildiği kaseme "kapalı kasem" denir. Bu durumda "lamu cevabi'l-kasem" (kasemin cevabında bulunan lâm) karine görevini üstlenmektedir.<sup>26</sup> Örnek 1: {لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ}: "Ant olsun onların kıssalarında akıl sahipleri için pek çok ibretler vardır",<sup>27</sup> Örnek 2: لِأَجْتَهِدَنَّ الدَّرْسَ كَثِيرًا: "Ant olsun ki dersi çok çalışacağım".

Kasemde asıl olan, tüm unsurlarının bir arada kullanıldığı formdur. Yani, kasem fiili, kasem edatı, kendisiyle kasem edilen isim ve kasemin cevabının tamamının zikredildiği formdur. Ancak bazen yeminin sık kullanılıyor olmasından ya da çeşitli belagat nüktelerinden dolayı kasemin

<sup>22</sup> Ebu'l-Kasım Abdurrahman b. İshak ez-Zeccâci, *el-Cumel fi'n-nahv*, thk. Ali Tevfik el-Hamd, (y.y.: Daru'l-emel, 1984), 71; Ebâ Hayyân el-Endelusi, *et-Tezyîl ve't-tekmîl fi şerhi kitabi't-teshîl*, thk. Hasan Hindâvi, (Dimaşk: Dâru'l-kalem, tsz.), XI, 159.

<sup>23</sup> eş-Şems, 91/1.

<sup>24</sup> Halil Akçay, *Arap Dili Gramerinin Küllî Kaideleri*, (Ankara: Sonçağ Akademi, 2020), 160-161.

<sup>25</sup> Fâdîl Hasan es-Sâmirrâi, *Me'âni'n-nahv*, (Ürdün: Dâru'l-fikr, 2009), IV, 159.

<sup>26</sup> es-Sâmirrâi, *Me'âni'n-nahv*, IV, 160.

<sup>27</sup> Yûsuf, 12/111.

bazı unsurları telaffuzdan düşer. Bu durum, kasemin farklı formlarının oluşmasına neden olur.

### 1. Tam Form

Kasemin tüm unsurlarının zikredildiği formdur. Bu forum asıl olmakla beraber çok az kullanılmaktadır. Zira kasem fiili, kasem edatından anlaşıldığı için çoğu zaman hazf edilir. Örnek 1: أَقْسِمُ بِاللَّهِ لَأَفْعَلَنَّ: ifadesinde أَقْسِمُ kasem fiili, بِاللَّهِ kasem edatı ve kendisiyle kasem edilen isim, لَأَفْعَلَنَّ kasem cümlesidir. Örnek 2: (فَلَا أَقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ): "Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki, bizim gücümüz yeter".<sup>28</sup>

### 2. Kasem Fiilinin Hazfedildiği Form

Kur'ân-ı Kerim'de sıkça rastlanan formlardan biridir. Bu formda kasemin temel unsurlarından kasem fiili hazf edilirken kasem edatı (harfi), muksem bih ve kasem zikredilmektedir.<sup>29</sup> Örnek 1: (قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ): "İblis: Senin mutlak kudretine ant olsun ki, onların hepsini mutlaka azdıracam, dedi"<sup>30</sup>, Örnek 2: (قَالُوا تَاللَّهِ تَقْتُلُنَا نَذْكَرُ يُونُسَ): " (Oğulları:) "Allah'a ant olsun ki sen hâlâ Yusuf'u anıyorsun"<sup>31</sup>, Örnek 3: (قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ): "Rabbimiz olan Allah'a ant olsun ki biz ortak koşanlar olmadık! dediler".<sup>32</sup>

### 3. Kasem Cümlesinin Hazfedildiği Form

Bu formda vurgu kasem cevabına yapıldığından kasem cümlesi telaffuzda terk edilir. Kasem cümlesini oluşturan kasem fiili, kasem edatı ve kasem edilen isim üçü birlikte hazfedilir. Fakat kasemin varlığı kasem cevabından anlaşılmaktadır. Bu form da Kur'ân'da sıkça kullanılmıştır. Örnek 1: (لَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ): "And olsun ki, Allah, size verdiği sözde durdu"<sup>33</sup> Örnek 2: (لَأَعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَأَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ): "Bana (mazeretini gösteren) apaçık bir delil getirmediğçe kesinlikle onu ağır bir şekilde cezalandıracağım, ya da kafasını keseceğim".<sup>34</sup>

### 4. Kasem Cevabının Hazfedildiği Form

<sup>28</sup> el-Meâric, 70/40.

<sup>29</sup> Zeccâcî, *el-Cumel fi'n-nahv*, 72: Endelusî, *et-Tezyîl ve't-tekmîl fi şerhi kitabi't-teshîl*, XI, 160; es-Sâmîrrâî, *Me'âni'n-nahv*, IV, 160.

<sup>30</sup> Sâd, 38/82.

<sup>31</sup> Yûsuf, 12/85.

<sup>32</sup> el-En'âm, 6/23.

<sup>33</sup> Âl-i İmrân, 3/152.

<sup>34</sup> en-Neml, 27/21.



Bu formda kasem cevabı siyak-sibaktan anlaşıldığı veya kasem cevabına ihtiyaç bırakmayacak bir ifade geçtiği için ya tamamen hafz edilir ya da zikredilmekle birlikte kasem cevabı olma mahiyetini kaybeder. Örnek 1: "محمدٌ مُجْتَهَدٌ وَاللهُ مُجْتَهَدٌ", "محمدٌ مُجْتَهَدٌ وَاللهُ". Her iki örnekte kasem cevabı olmamakla birlikte zikredilen kelimeler, kasem cevabı (وَاللهُ إِنَّ مُحَمَّدًا مُجْتَهَدٌ) hükmündedir. Örnek 2: (ص وَالْفُرَّانِ ذِي الذُّكْرِ) : "Sâd. O şanlı, şerefli Kur'an'a andolsun (size hak gelmiştir)"<sup>35</sup> Örnek 3: (ق وَالْفُرَّانِ الْمَجِيدِ) : "Kâf. O şanlı Kur'an'a andolsun ki"<sup>36</sup> Birinci ayet, bağlama göre لَقَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ : "Şüphesiz siz hak gelmiştir", إنه لَمُعْجَزٌ : "Ey Muhammed) Şüphesiz sen gönderilen elçilerdensin", المُرْسَلِينَ : "Şüphesiz Kur'an mu'ciz bir kitaptır" şeklinde farklı şekillerde tevیل edilmiştir.<sup>37</sup> İkinci ayet ise أَلْتَعْزُونَ : "Kesinlikle tekrar diriltileceksiniz", أَلْتَهْلِكُونَ : "Kesinlikle helak olacaksınız" gibi takdirlerle yorumlanmıştır.<sup>38</sup>

#### IV. Kasemin Kur'an-ı Kerim'e Özgü Formu: Lâ Uksimu (لا أقسم) İle İlgili Tartışmalar

Yukarıda değinildiği üzere kasem fiili gerek nesir gerekse şiirde، أَقْسِمُ، gibi yemin anlamı içeren olumlu formlarda kullanılmaktadır. Ancak aşağıda ele alınacağı gibi az da olsa olumsuz formuna da rastlanmaktadır. Bunlardan birisi, kasem filinin hafz edildiği ve olumsuzluk edatı "lâ"nın (لا) zikredildiği formdur. Bu form, Kur'an'da sadece Nisâ sûresi (فَلَا وَرَبِّكَ) : "Hayır, Rabbine ant olsun ki" ayetinde kullanılmıştır. İkincisi ise kasem fiilinin olumsuzluk edatı ile birlikte zikredildiği "lâ uksimu" (لا أقسم) formudur. Kur'an'ı Kerim'e özgü olan ve yedi sûrede görülen bu üslûba, Arap nesir ve şiirinde rastlanmamıştır.<sup>39</sup> Kur'an'da "lâ uksimu" formu içeren sûrelerin tamamı Mekki sûrelerdir. Söz konusu sûreler ve ayetleri şunlardır:

40

1. Vâkiâ Sûresi, 75. Ayet: (فَلَا أَقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ) : "Yıldızların yerlerine yemin ederim ki"<sup>41</sup>

<sup>35</sup> Sad, 38/1.

<sup>36</sup> Kaf, 50/1.

<sup>37</sup> Ebu'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. Yûsuf es-Semîn el-Halebî, *ed-Durru'l-mesûn fi 'ulûmi'l-kitâbi'l-meknûn*, thk. Ahmed Muhammed el-Harrât (Dimaşk: Dâru'l-Kalem, tsz.), 9/343; Muhammed Tâhir b. Muhammed b. 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, (Tunus: Dâru't-Tûnusiyye li'n-Neşr, 1984), 23/204.

<sup>38</sup> Halebî, *ed-Durru'l-mesûn fi 'ulûmi'l-kitâbi'l-meknûn*, X, 17; İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXVI, 277.

<sup>39</sup> Geniş bilgi için bk. Ebû İshâk İbrahîm b. Adullah en-Neceyrâmî, *Eymânu'l-'Arab fi'l-câhiliyye*, thk. Muhibbuddîn el-Hatîb, (Kahire: el-Matba'atu's-Selefiyye, 1343), 13-32; Nâif, "Sigatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'an'il-Kerîm", 50-51.

<sup>40</sup> en-Nisâ, 4/65.

<sup>41</sup> el-Vâkiâ, 56/75.

2. Hâkka Sûresi, 38. Ayet: ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ﴾: "Görebildikleriniz üzerine yemin ederim"<sup>42</sup>
3. Me'âric Sûresi, 40. Ayet: ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَائِرُونَ﴾: "Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki"<sup>43</sup>
4. Kıyamet Sûresi, 1. ve 2. Ayetler: ﴿لَا أُقْسِمُ بِبَيْتِ الْقِيَامَةِ (1) وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ﴾: "Kıyamet gününe yemin ederim. Ve kendini kınayan (pişmanlık duyan) nefse yemin ederim ki"<sup>44</sup>
5. Tekvîr Sûresi, 15. Ayet: ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ﴾: "Yemin ederim o sinenlere"<sup>45</sup>
6. İnşikâk Sûresi, 16. Ayet: ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالسَّقَوِّ﴾: "Şafağa yemin ederim ki"<sup>46</sup>
7. Beled Sûresi, 1. Ayet: ﴿لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾: "Bu şehre yemin ederim ki"<sup>47</sup>

Bu üslup, dilciler ve müfessirler tarafından yoğun bir şekilde tartışılmış, formun gramatik ve belâğî analizine dair farklı yaklaşımlar ortaya konmuştur. Bu konuda yapılan tartışmalar temelde "lâ" harfinin mahiyetine dayanmaktadır. Bu bağlamda lâ harfinin türüne göre üç farklı yaklaşım benimsenmiştir.<sup>48</sup> Kimi bilginler, lâ harfini nefiy edatı olarak değerlendirirken kimisi zâid bir harf olarak kabul etmişlerdir. Bazıları ise "lâ" harfinin aslı itibari ile "lâm-i ibtidâiyye" olduğunu iddia etmişlerdir. Konunun daha iyi anlaşılması için üç görüşün delilleri ile birlikte ele alınması gerekmektedir.

### A. Lâ Harfini Zâid Kabul Edenler

"Lâ" harfinin "uksimu"nun başında zâid olduğunu ileri görüş, başta Basra ekolüne mensup alimler ve Kisâî olmak üzere çoğu dilci ve müfessir tarafından desteklenmiştir.<sup>49</sup> "Lâ" harfinin zâid oluşunun cümleye ne tür

<sup>42</sup> el-Hâkka, 69/38.

<sup>43</sup> el-Me'âric, 70/40.

<sup>44</sup> el-Kıyâmet, 75/1-2.

<sup>45</sup> et-Tekvîr, 81/15.

<sup>46</sup> el-İnşikâk, 84/16.

<sup>47</sup> el-Beled, 90/1.

<sup>48</sup> Bazı tefsirlerde "uksimu" fiili üzerindeki "lâ"nın aslı itibari ile "illâ" (يَلَا) olduğu ve bu nedenle istisnâ anlamını ifade ettiği ya da aslen "elâ" (يَلَا) olup istiftâh veya istiftihâm-i inkârî anlamında kullanıldığı gibi görüşlerden de söz edilmiştir. Ancak bu tür garip görüşler, hiçbir müfessir tarafından destek bulmamıştır. Geniş bilgi için bkz. Nâîf, "Sîgatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'ân'il-Kerîm", 152-155.

<sup>49</sup> Ebû Zekerîya Yahya b. Ziyâd b. Abdullah el-Ferrâ, *Ma'âni'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Yûsuf en-Necâti vd., (Mısır: Dâru'l-Mısriyye lî't-te'lîf ve't-terceme, tsz.), III, 207; Ebu'l-Hasan 'Alî b. Muhammed el-Herevî, *el-Ezhiyye fi 'ilmi'l-harf*, thk. 'Abdulmuîn el-Melûhî, (Dımaşk: Mecme'u'l-Lugati'l-'Arabiyye, 1993), 153.

katkı sağladığı konusunda ihtilaf edilmiş ve bu husus genel olarak iki farklı yorumla izah edilmiştir.<sup>50</sup>

Birinci yoruma göre lâ harfi, amel açısından zâid olmakla beraber anlam açısından olumsuzluk anlamını ifade etmekte ve bu anlamıyla cevâbu'l-kasem fiilinin olumsuzluğuna bir ön hazırlık (توطئة) ve giriş (مقدمة) işlevini görmektedir. Bu itibarla kıyamet sûresinin başında zâid olan "lâ"nın, olumsuz olan cevâbu'l-kasemi pekiştirdiği ifade edilmiş ve söz konusu ayet ﴿لَا أَقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا يَبْرُكُونَ سُدَى﴾: "Kıyamet gününe yemin ederim ki onlar başıboş bırakılmayacaktır"<sup>51</sup> şeklinde takdir edilmiştir. Bu yorumda bulunanlar, ﴿فَلَا وَرَبِّكَ﴾: "Hayır!, Rabbine ant olsun ki..." ayetindeki kasemi görüşlerine şâhid olarak göstermişlerdir.<sup>52</sup> Ancak "lâ uksimu" formundaki diğer kasemlerin cevâbında olumsuzluğun bulunmaması, bu yorumun reddedilmesine neden olmuştur.<sup>53</sup> Zira Beled sûresi dışında "lâ uksimu" formunda kullanılan bütün kasemlerin cevapları olumlu olarak kullanılmıştır. Ayrıca "lâ uksimu" formunda olan kasemlerde fiil mezkûr olduğu halde şâhid olarak gösterilen ﴿فَلَا وَرَبِّكَ﴾ kaseminde "lâ" harfinden sonra bir fiil zikredilmemiştir. Dolayısıyla her iki formun birbirine kıyas edilmesi doğru değildir.

Lâ'nın zâid oluşuna dair ikinci yoruma göre ise lâ harfi, birçok şiirde<sup>54</sup> olduğu gibi, Kur'ân-ı Kerim'de<sup>55</sup> de nefiy anlamını taşımadığını,

<sup>50</sup> Dilciler, "lâ"nın üç yerde zâid olarak kullanılabileceğini belirtmişlerdir. 1. Masdariyye edatı olan "en" (ئَنْ) hafrinden sonra. Örnek: ﴿قَالَ مَا مَنَّكَ آلَ تَمُذُذٍ﴾: "Seni secde etmekten ne alıyordu" (el-A'râf: 7/12). Öncesinden nefiy veya nehyin geçmesi ve atf harfi olan "vâv" (و)dan sonra gelmesi. Örnek 1/ ﴿وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ﴾: "Güzellik ile kötülük aynı olamaz" (Fussilet, 41/34). 3. Kasemden önce zikredilmesi. Örnek: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحِيطُوا بِكَ حَبِطًا﴾: "Hayır, Rabbine and olsun ki onlar, aralarındaki ihtilafta seni hakem kabul etmedikçe iman etmiş olamazlar" (en-Nisâ: 4/65). Bkz. Nâif, Sîgatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'ân'il-Kerim, 105-117.

<sup>51</sup> Kıyamet, 75/1.

<sup>52</sup> Ferrâ, Ma'âni'l-Kur'ân, III. 207; Herevî, el-Ezhiyye fi 'ilmi'l-harf, 153-154; Ebû Muhammed Cemâluddin Abdullah b. Yusuf b. Hişam el-Ensâri, Mugni'l-lebib 'an kütübi'l-e'ârib, thk. Mâzin Mubarek, Muhammed Ali Hamdüllâh, (Dimaşk: Dâru'l-Fikir, 1985), 329; Nâif, "Sîgatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'ân'il-Kerim", 101-102.

<sup>53</sup> Herevî, el-Ezhiyye fi 'ilmi'l-harf, 154.

<sup>54</sup> Aşağıdaki şiirlerde altı çizili "lâ" harfleri, çoğu dilci tarafından zâid kabul edilmiştir:

1- ﴿يَا نَكْبِي حَتَّىٰ رَأَى الصُّبْحَ حَشْرًا﴾: "Helaklılar kuyusunda yürüdü gece boyunca, fark etmedi ifkini sabah doğuşuna kadar", 2- ﴿إِذَا رَأَى الشَّعْطَ الْفَقْمَازًا﴾: "Kınayamam beyazları, küçük kafalı ve ak saçlıları gördüklerinde", 3- ﴿وَلَا يَبْنِهَا أُخْرَى اللَّيَالِي الْعَوَارِيزَ﴾: "Allah'ın bizleri, geriye kalan son gecelerde kavuşturmayacağı endişesinden dolayı" Lâ'nın zâid oluşuna dair geniş bilgi için bkz. Herevî, el-Ezhiyye fi 'ilmi'l-harf, 153-154.

<sup>55</sup> Örneğin aşağıda verilen ayetlerdeki "lâ"nın zâid olduğu hususu, çoğu müfessir tarafından kabul edilmiştir:

1- ﴿قَالَ مَا مَنَّكَ آلَ تَمُذُذٍ إِذْ أَمْرُكَ﴾: "Allah buyurdu: Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir?" (el-A'râf, 7/12)

2- ﴿وَحَرَامٌ عَلَيَّ قَرْيَةٌ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾: "Helâk ettığımız bir belde için artık (yeniden mâmur olmak) imkânsızdır; çünkü onlar geri dönemeyeceklerdir" (el-Enbiya, 21/95)

sadece kasemi pekiştirmek amacıyla zâid olarak zikredilmiştir.<sup>56</sup> Bu itibarla "lâ"nın "uksimu" fiilinin başında gelmesi, gramer açısından herhangi bir ameli bulunmasa da kasemin anlamını pekiştirmiştir. Ancak bu yorum, cümlelerin başında "lâ"nın zâid olarak kullanılmadığı gerekçesi ile Ferrâ (ö.207/822), Râzî, (ö. 606/1210) Murâdî (ö.749/1348), İbn Hişâm (ö.761/1360) gibi bazı dilci ve müfessirler tarafından eleştirilmiştir.<sup>57</sup> Ayrıca bir kelimenin cümlelerin başında zikredilmesinin önemini, zâid oluşunun ise önemsiz olduğunu gösterdiği ifade edilmiş ve bundan dolayı "lâ"nın zâid kabul edilemeyeceği savunulmuştur.<sup>58</sup>

### B. Lâ Harfini "Lâmu'l-ibtidâiyye" Kabul Edenler

Bu görüş, bazı şâz kıraatlerde<sup>59</sup> Kıyâmet sûresindeki "lâ uksimu" (لَا أُقْسِمُ) ifadesinin, "le uksimu" (لَأُقْسِمُ) şeklinde okunmasına dayanmaktadır. Bu yoruma göre "le uksimu"daki "lam"ın fethasının işbâ' edilmesi (uzatılması) ile "elif" harfi oluşmuş ve böylece "lâ uksimu" şeklinde okunmuştur. Taberî (ö. 310/923), Sa'lebî (ö. 427/1035), Zemaşşerî (ö. 538/1114) gibi önde gelen birçok müfessir, bu kıraatin şâz olduğuna dikkat çekerek bununla istişhâdın zayıf olduğunu savunmuşlardır.<sup>60</sup> Nitekim Râzî (ö. 606/1210), mütevatir kıraatler varken şâz kıraatin esas alınmayacağını belirterek bu görüşü eleştirmiştir. Ayrıca ona göre "lâ uksimu"daki "lâ" harfi, "lâmu'l-ibtidâiyye" kabul edildiği takdirde "le uksimu" (لَأُقْسِمُ) fiili, cevâbu'l-kasem olacağından *وَاللَّهُ لَا يُقْسِمُ بِبَيِّنَاتٍ الْقِيَامَةِ* şeklinde bir kasem fiilinin takdir edilmesi zorunlu olacaktır. Bu da ihtiyaç olmadan kelâmda takdirin yapılması anlamına gelmektedir.<sup>61</sup> Şâz kıraati esas alan Ebû Hayyân el-Endelûsî (ö. 745/1344) ise "lâ"nın aslı itibarı ile "lâmu'l-ibtidâiyye" kabul edilmesinin mümkün olduğunu

3-﴿يَلَّا نَعْلَمُ أَهْلَ الْكِتَابِ أَلاَّ يَتَذَكَّرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ﴾: "Böylece kitap ehli, Allah'ın lütfundan hiçbir şey elde edemeyeceklerini bilsinler" (el-Hadid, 57/29)

<sup>56</sup> Nâif, "Sîgatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'ân'il-Kerîm", 101-102.

<sup>57</sup> Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 29/163; Hasan b. Kâsım el-Murâdî, *el-Cene'd-dâni fi hurûfî'l-me'âni*, thk. Fahreddin Kabâve, Muhammed Nedim Fâdıl, (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-İlmiyye, 1992), 195; İbn Hişâm, *Mugni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, 339; Herevî, *el-Ezhiyye fi 'ilmi'l-harf*, 154-155.

<sup>58</sup> İbn Hişâm, *Mugni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, 339; Herevî, *el-Ezhiyye fi 'ilmi'l-harf*, 154-155.

<sup>59</sup> Bu kıraat, İbn Kesîr, Hasan Basrî ve 'Abdurrahman A'râc'a nisbet edilmiştir. Bkz. Ebû İshâk Ahmed b. İbrahim es-Sa'lebî, *el-Keşfu ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, thk. Komisyon, (Cidde: Dâru't-tefsîr, 2015), XXVIII, 110.

<sup>60</sup> Bkz. Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir, (y.y.: Muessesetu'r-Risâle, 2000), 24/47-49; Sa'lebî, *el-Keşfu ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân* XXVIII, 109; Zemaşşerî, *el-Keşşâf*, IV. 767.

<sup>61</sup> Ebû Abdullâh Muhammed b. 'Ömer b. Hasan Fahrüddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, 1420), XXIX, 63-64.

savunmuş ve hatta bu görüşün "lâ" harfinin mahiyetine dair görüşler içerisinde en uygun olduğunu öne sürmüştür.<sup>62</sup>

Bu konuda yapılan yorumlara bakıldığında cumhur görüşün isabetli olduğu, ancak Endelusi'nin görüşünün de gramer açısından hiçbir sakıncasının bulunmadığı görülmektedir. Zira Râzi'nin iddia ettiği gibi "le uksimu" fiilinin cevâbu'l-kasem olma zorunluluğu yoktur. Aksine buradaki "lâm"ın "lâmu'l-kasem" kabul edilmesi, cümleyi daha problemlili hale getirmektedir. Zira muzâri fiilinin başında lâmu'l-kasemin zikredilmesi, fiilin sonuna "te'kîd nûn"un getirilmesini zorunlu kılmaktadır.<sup>63</sup> Ayrıca lâmu'l-ibtidâiyenin, doğrudan muzâri fiilinin başına girmesi câiz olmasa da cümlede لَأَنَا أَقْسِمُ şeklinde bir mübtedânın takdir edilmesi ile mümkündür. Nitekim Zemahşeri de şâz kıraatin bu şekilde yorumlanabileceğine dikkat çekmiştir.<sup>64</sup>

### C. Lâ Harfini Nefiy Edatı Kabul Edenler

Bazı dilci ve müfessirler, lâ uksimu formunda gelen "lâ"nın nefiy anlamı ifade ettiğini savunmuşlardır. Ancak bu görüşü benimseyenler, lâ'nın "uksimu" fiilini mi yoksa mukadder bir şeyi mi nefyettiği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Ferrâ'nın ortaya koyduğu ve birçok dilci<sup>65</sup> ve müfessir<sup>66</sup> tarafından da desteklenen görüşe göre "lâ" harfi, "uksimu" fiilini değil, bağlamdan anlaşılan mukadder bir kelimeyi nefyetmektedir.<sup>67</sup> Ferrâ, Kur'an'ın tekziplerinin genel anlamda ahireti inkâr eden müşrikleri hedef aldığını, bu nedenle nefiy edatıyla başlayan bütün kasemlerin de müşriklere yönelik olması gerektiğini savunarak görüşünü temellendirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla "lâ uksimu" fiilindeki nefiy edatı, müşriklerin mukadder sözleri

<sup>62</sup> Ebû Hayyân el-Endelusi, *el-Bahru'l-muhîd*, thk. Komisyon, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, tsz.), VIII, 21-322.

<sup>63</sup> Ebû Amr Cemâlüddîn Os mân b. Ömer b. Ebî Bekr b. Yûnus b. Hâcib, *el-Kâfiyye*, (Kahire: Mektebetu'l-âdâb, 2010), 56; el-Meliku'l-Müeyyed İmâdüddîn İsmâil b. Alî b. Mahmûd el-Eyyûbi, *el-Kunnâş fi feneyi'n-nahv ve's-sarf*, thk. Riyâd b. Hasan el-Havvâm, (Beyrut: el-Mektebetu'l-'Asriyye li't-Tibâ'ati ve'n-Neşr, 2000), I, 184; Zemahşeri, *el-Keşşâf*, IV, 767.

<sup>64</sup> Zemahşeri, *el-Keşşâf*, IV, 659.

<sup>65</sup> Bu görüş, Ebû 'Alî el-Fârisî (ö. 377/987), İbn Fâris (ö. 395/1004) ve 'Ukberî (ö. 616/1219) tarafından da benimsenmiştir. Bkz. İbn Hişam, *Mugni'l-lebib 'an kütübî'l-e'ârib*, 329-330; Nâif, "Şîgatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'an'il-Kerim", 101-102; Meâni'l-Kur'an, III, 207; Herevî, *el-Ezhiyye fi 'ilmi'l-harf*, 154-155.

<sup>66</sup> Müfessirlerden Taberî (ö. 310/923) ve Tibî'nin de (ö. 743/1343) bu görüşü savundukları görülmektedir. Bkz. Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'an*, XXIV, 49; Ebû Muhammed Şerefuddîn Hüseyin b. Abdullah b. Muhammed et-Tibî, *el-Cayb fi'l-keşfi 'an kinâ'ir-rayb*, thk. İyâd Muhammed Güc, (Dubai: Câizetu Dubai ed-devliyye, 2013), 16-154.

<sup>67</sup> Muhammed b. Bâtil el-Harbî, "Mecû'n-nâfi kable'l-kasem ve hazfihi ba'dehu", *eş-Şâzelîyât (Ebhâs muhâdâtün ile'l-üstâz ed-doktor Şâzeli Ferhûd)*, (Riyâd: 2007), 233-262.

için bir ret anlamını taşımaktadır.<sup>68</sup> Lâ'nun mukadder bir ismi nefyettiğini savunanlar, bunu izah ederlerken genelde رد لكلام قبله (öncesindeki sözü reddetmektedir), رد لكلام المشركين (müşriklerin sözlerini reddetmektedir), ليس كذلك (durum, böyle değildir) gibi ifadeler kullanmışlardır.<sup>69</sup> Ancak "lâ" harfinin amel edip etmediği veya mukadder mamulünün ne olduğuna dair herhangi bir bilgiye yer vermemişlerdir. Dolayısıyla bu görüşün iki açıdan eleştiriye açık olduğu ifade edilmiştir.<sup>70</sup> Zira eğer "lâ" harfi, "hayır" anlamına olan "cevâbiyye" edatı olarak kabul edilirse bu durumda "lâ" ile "uksimu" fiili arasında "vakf" yapmak gerekmektedir. Fakat Kur'ân-ı Kerimin kıraatlerini konu edinen kaynaklarda "lâ" harfi üzerinde vakfın yapılabileceğine gösteren hiçbir kıraatten söz edilmemiştir.<sup>71</sup> Eğer "lâ uksimu"daki "lâ" harfi, nefy-i cinsi (cinsi nefiy eden lâ) harfi varsayılrsa "lâ'nun hem ismi hem de haberinin birlikte hazf edildiği kabul edilmelidir. Halbuki gramer eserlerinde açıkça belirtildiği üzere cinsi nefiy eden "lâ'nun ismi ve haberi birlikte hazf edilemez.<sup>72</sup>

Lâ harfini nefiy edatı kabul eden bir diğer görüşe göre "lâ" harfi doğrudan "uksimu" fiilini nefiyetmekte ve "lâ uksimu" ibaresi, zahir anlamı ile "yemin etmiyorum" anlamını ifade etmektedir.<sup>73</sup> Bu görüş, Zemahşeri, Fahrüddîn er-Râzî, Âlûsî gibi bazı müteahhir müfessirler tarafından dile getirilmiştir.<sup>74</sup> Ayrıca çağdaş müfessirlerden Muhammed Abduh, Seyit Kutup ve İbn 'Aşûr tarafından da bu görüş savunulmuştur.<sup>75</sup> Bunlara göre "lâ uksimu" (yemin etmiyorum) ifadesi, kinâye olarak kullanılmış ve bununla üzerine yemin edilen konunun önemine ve büyüklüğüne dikkat çekilmiştir. Zira tekit yollarından biri olan yemin, daha çok muhatabın inkâr ettiği veya şüphelendiği konularda kullanılmaktadır. Dolayısıyla "lâ uksimu" ifadesi ile adeta tartışılan konunun, yemin edilmeyecek derece açık ve tartışılmaz olduğu vurgulanmıştır.<sup>76</sup> Bu görüşün, anlam açısından biraz

<sup>68</sup> Ferrâ, *Meâni'l-Kur'ân*, III, 207.

<sup>69</sup> Nâîf, "*Sîgatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'ân'il-Kerîm*", 82, 83, 88, 89.

<sup>70</sup> Nâîf, "*Sîgatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'ân'il-Kerîm*", 140.

<sup>71</sup> Nâîf, "*Sîgatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'ân'il-Kerîm*", 142-143.

<sup>72</sup> Radiyüddîn Muhammed b. Hasan el-Esterâbâdî, *Şerhu'r-Radî 'ale'l-Kâfiyye*, thk. Yûsuf Hasan 'Ömer, (Libya: Câmi'atu Kar Yûnus, 1975), II, 183-184.

<sup>73</sup> Bkz. Muhammed el-Emin b. Muhammed eş-Şankitî, *Def'u ihâmî'l-ittirâb 'an âyâtî'l-Kitâb*, (Kahire: Mektebetu İbn Teymiyye, 1996), 263.

<sup>74</sup> Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. 'Omer b. Muhammed ez-Zemahşeri, *el-Keşşâf 'an hakâiki gavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvîl fi vücûhi't-te'vîl*, (Beyrut: Dâru ihyâi't-turâsî'l-'Arabî, 1986), IV, 658; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXIX, 425; Şihâbüddîn Mahmûd b. Abdullah el-Hüseyinî el-Âlûsî, *Râhu'l-me'ânî fi tefsîri'l-Kur'âni'l-azîm ve's-seb'i'l-mesâni*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1415), III, 68.

<sup>75</sup> Muhammed 'Abduh, *Tefsîru Kur'âni'l-kerîm: Cüz'i 'Amme*, (Kahire: Matba'atu Mısır, 1341), 76; Seyyid Kutub, *Fi zilâli'l-Kur'ân*, (Beyrut: Dâru's-şurûk, 1412), VI, 347; İbn 'Aşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXIX, 141.

<sup>76</sup> Nâîf, "*Sîgatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur'ân'il-Kerîm*", 156-158.

zorlama yorum barındırmakla beraber gramer yönünden en doğru olduğu anlaşılmaktadır. Zira genel kural gereği kelâmda asl olan takdir edilmemesidir.<sup>77</sup> Oysa lâ'nın zâid veya mukkadder bir kelimeye nâfi olduğunun kabul edilmesi hem zorlama tevil hem de kelimada takdirin yapılmasını gerektirmektedir.

### **Sonuç**

Kasem üslubunun gerek Arap dilinde gerekse Kur'ân-ı Kerim'de sıkça uygulanmış olması hem gramer ve belâgat bilginlerinin hem de müfessirlerin bir hayli ilgisini çekmiştir. Bu konuyla ilgili müstakil eserler bile telif edilmiştir. Kasem konusu, sarf ve belâgat çalışmalarında sınırlı konularda ele alınsa da nahiv ilmine dair eserlerde geniş bir yer işgal etmiştir. Müfessirler ise ayetlerdeki kasemin anlaşılması bağlamında genellikle nahiv ilminde kaydedilen bilgilerden yararlanmışlardır.

Kasem, unsurları ve formları açısından iki ana başlık altında incelenmektedir. Kasem cümlesi, kasemin cevâbı, muksem bih ve kasem harfi, kasemin dört ana unsurunu oluşturmaktadır. Form açısından ise tam form, kasem fiilinin hafzedildiği form, kasem cümlesinin hafzedildiği form ve kasem cevabının hafzedildiği form şeklinde dört kısma ayrılmaktadır.

"Lâ uksimu" formu ise söz konusu formlardan farklı olarak sadece Kur'ân-ı Kerim'de kullanılan bir kasem formudur. Bu form hem anlam hem de gramer açısından geniş bir şekilde tartışılmıştır.

"Lâ uksimu" formundaki "lâ"nın zâid kabul edilmesi, iki farklı yorumla izah edilmiştir. Birinci yoruma göre "lâ" edatı, gramer açısından zâid, ancak anlam açısından olumsuzluk anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla söz konusu edat, cevâbu'l-kasemde olumsuzlanan durumu te'kid etmekte ve adeta onun için giriş işlevini görmektedir. İkinci yoruma göre ise "lâ uksimu" formundaki "lâ", cümleye olumsuzluk anlamını katmamakla beraber kasemi pekiştirmekte ve doğruluğunu vurgulamaktadır. Birinci yorum, anlam açısından daha makul gözükse de uygulama açısından bütün "lâ uksimu" formundaki kasemler için geçerli değildir. Zira "lâ uksimu" formunda kullanılan bazı kasemlerin cevapları olumlu olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla zâid edatların cümlenin başında gelmiyor olması, her iki yoruma yönelik en güçlü eleştiri olarak görülmektedir. Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de

<sup>77</sup> Esterâbâdî, *Şerhu'r-Radî 'ale'l-Kâfiyye*, 4/309; Ebû Hâmid Bahaüddin Ahmed b. Ali b. Abdulkafi es-Subki, *'Arûsu'l-efrâh fi şerhi Telhîsi'l-Miftâh*, (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-'asriyye, 2003), I, 545.



muzâri fiilinin birinci şahıs tekili yani "ef'elu" (أفعل) kalıbında "lâ" edatıyla başlayan onlarca fiil<sup>78</sup> bulunmasına rağmen sadece "lâ uksimu" formundaki "lâ"nın zâid kabul edilmesi, dayanaksız bir tercih veya en azından gereksiz bir tevilden öteye geçmeyecektir. Nitekim bazı "ef'elu" kalıplarında "lâ"nın zâid kabul edilmesi bazılarında ise "nâfiye" edatı olarak değerlendirilmesi, bereberinde "tevilde keyfilik" sorununa yol açacaktır.

"Lâ uksimu" formuna dair ikinci görüş, şâz bir kıraatin esas alınması ile "lâ ukisumu" formunun aslen "le uksimu" olduğu iddiasına dayanmaktadır. Bu yorum, gramer açısından muzâri fiilden "te'kîd nûn"unun hazfedilmesi veya mübtedânın takdir edilmesi gibi bazı zorlama tevellere başvurmayı gerektirmektedir. Ayrıca Kıyâmet sûresindeki "lâ uksimu" formunun, bazı kırâetlerde "le uksimu" olarak okunması, diğer sûrelerdeki "lâ uksimu" formlarının "le uksimu" olarak okunmalarını zorunlu kılmaz. Zira bilindiği üzere kıraatler, kıyâs ile değil, rivâyet ile sabit olur.<sup>79</sup>

"Lâ uksimu" formu ile ilgili bir diğer görüş, lâ harfinin "nefiy harfi" olarak kabul edilmesidir. Ancak bu görüşü benimseyen dilci ve müfessirler, "lâ"nın mukadder bir şeyi mi yoksa eklendiği "uksimu" fiilini mi nefyettiği konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Ferrâ ve onun görüşünü takip edenler, lâ edatının mukadder bir şeyi nefyettiğini ve söz konusu mukadderin sözün bağlamından anlaşılacağını savunmuşlardır. Ancak bu görüşü benimseyenler, "lâ uksimu" formunda zikredilen lâ edatının neden "uksimu" fiili yerine mukadder bir şeyi nefyettiğini tam olarak izah edememişlerdir. Lâ edatını bir nefiy harfi olarak değerlendiren bir diğer görüşe göre ise "la", mukadder bir şeyi değil, doğrudan eklendiği "uksimu" fiilini nefyettirmektedir. Böylece yemine konu olan şeyin üzerine yemin edilmeyecek kadar önemli olduğu vurgulanmış olmaktadır.

<sup>78</sup> Buna şu ayetler örnek verilebilir:

1- ﴿أَتَيْتُكُمْ تَشْتَهُونَ أَمْ مَعَ اللَّهِ آيَةٌ أُخْرَى فَلَا أَشْهَدُ﴾: "Allah'la beraber başka tanrılar bulunduğuna siz mi şahitlik ediyorsunuz?" de. "Ben şahadet etmem" de." el-En'âm, 6/19.

2- ﴿فَلَا أَشْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِذْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾: "Sizden buna karşılık bir ücret istemem, bu sadece herkes için bir hatırlatmadır" de." el-En'âm, 6/90.

3- ﴿فَلَا تَأْتِيكَ نَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ﴾: "De ki: "Allah'ın dilemesi dışında ben kendime bir fayda ve zarar verecek durumda değilim." el-A'râf, 7/188.

4- ﴿وَتَنقُذُ الطَّيْرَ فَتَالَمَا لِي إِذْ أَبَى الْهُنُودُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْعَالَمِينَ﴾: "Süleyman, kuşları araştırarak: "Hühüd'ü niçin göremiyorum? Yoksa kayıplarda mı? dedi." en-Neml, 21/20.

5- ﴿لَا أُعْبُدُ مَا تُعْبُدُونَ﴾: "Ben sizin tapıklarınıza tapmam." el-Kâfirûn, 109/2.

<sup>79</sup> İbrahim b. Sa'îd b. Hamd ed-Düserî, *Muhtasaru'l-'ibârat li mu'cemi mustalahâti'l-kırâât*, (Riyâd: Dâru'l-hadâra li'n-neşr, 2008), 99.



Tüm görüşler karşılaştırıldığında "lâ" harfinin doğrudan "uksimu" fiilini nefyettiğini savunan görüşün hem gramer açısından hem de zorlama teviller barındırmaması açısından daha kabul edilebilir olduğu anlaşılmaktadır. Zira ayetin diğer görüşlere göre yorumlanması, "lâ" edatının "zâid" veya aslen "lam-i ibtidaiyye" kabul edilmesi, nefiy edilen fiil veya ismin mukadder kabul edilmesi gibi birçok zorlama tevellere neden olmaktadır. Oysa son görüşün gerek kasemin anlamını daha iyi yansıtmaması gerekse keyfi teviller içermemesi bakımından daha makul olduğu düşünülmektedir.

### Kaynakça

- Abduh, Muhammed. *Tefsîru Kur'âni'l-Kerîm Cüz'i 'Amme*. Kahire: Matba'atu Mısır, 1341.
- Akçay, Halil. *Arap Dili Gramerinin Küllî Kaideleri*. Ankara: Sonçağ Akademi, 2020.
- Âlûsî, Şihâbuddîn Mahmûd b. Abdullah el-Hüseynî. *Rûhu'l-me'ânî fî tefsîri'l-Kur'âni'l-azîm ve's-seb'i'l-mesânî*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415.
- Askerî, Ebû Hilâl Hasan b. Abdullah b. Sehl. *el-Furûku'l-lugaviyye*. Kahire: Dâru'l-İlm ve's-Sekafe li'n-Neşri ve't-Tevzî', tsz.
- Cürcânî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Ali es-Seyyid eş-Şerîf. *Kitabu't-tâ'rifât*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1983.
- Düserî, İbrahîm b. Sa'îd b. Hamd. *Muhtasaru'l-'ibârat li mu'cemi mustalahâti'l-kırâât*. Riyâd: Dâru'l-Hadâra li'n-Neşr, 2008.
- Ebu'l-Fidâ, İmaduddîn İsmâîl b. Ali b. Şâhînsâh Sahibu'l-Hamâ. *el-Kunnâş fî ilmeyi'n-nahv ve's-sarf*. Beyrut: el-Mektebetu'l-'Asriyye, 2000.
- Endelüsî, Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Ali. *et-Tezyîl ve't-tekmîl fî şerhi kitabi't-teshîl*. thk. Hasan Hindâvî. Dimaşk: Dâru'l-Kalem, tsz.
- \_\_\_\_\_. *İrtişâfu'd-dereb min lisani'l-'Arab*. thk. Receb Osman Muhammed. Kahire: 1998.
- Esterâbâdî, Radiyuddîn Muhammed b. Hasan. *Şerhu'r-Radî 'ale'l-Kâfiyye*. thk. Yûsuf Hasan 'Omer. Libya: Câmî'atu Kar Yûnus, 1975.
- Fârisî, Ebû Ali Hasan b. Ahmed b. Abdulgafûr. *el-İdâhu'l-adud*. Riyâd: Câmietu'r-Riyâd, 1969.
- Ferâhî, Abdulhamid. *İm'ân fî aksâmi'l-Kur'ân*. Kahire: el-Matba'atu's-Selefiyye, 1349.
- Ferrâ, Ebû Zekerîya Yahya b. Ziyâd b. Abdullah. *Ma'âni'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Yûsuf en-Necâfî vd. Mısır: Dâru'l-Mısriyye li't-Te'lîf ve't-Terceme, tsz.

- Halebî, Ebu'l-‘Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. Yûsuf es-Semîn. *ed-Durru'l-mesûn fi ‘ulûmi'l-kitâbi'l-meknûn*. thk. Ahmed Muhammed el-Harrât. Dimaşk: Dâru'l-kalem, tsz.
- Harbî, Muhammed b. Bâtil. “Mecû'n-nâfi kable'l-kasem ve hazfihi ba'dehu”. *eş-Şâzeliyât Ehbâs muhdâtün ile'l-üstâz ed-doktor Şâzelî Ferhûd*, Riyâd: y.y., 2007.
- Hârisî, Alî b. Muhammed b. Abdulmuhsin. “Uslûbu'l-kasem fi'l-Kur'âni'l-Kerim”. Yüksek Lisans Tezi, Câmî'atu Ummi'l-kura, Kulliyetu'l-Lugati'l-‘Arabiyye, Mekke 1991.
- Hasan, Abbas. *en-Nahvü'l-vâfi*. y.y: Dâru'l-Me‘ârif, tsz.
- Herevî, Ebu'l-Hasan ‘Alî b. Muhammed. *el-Ezhiyye fi ‘ilmi'l-harf*. thk. ‘Abdulmuîn el-Melûhî. Dimaşk: Mecme‘u'l-Lugati'l-‘Arabiyye, 1993.
- İbn ‘Aşûr, Muhammed Tâhir b. Muhammed. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. Tunus: ed-Dâru't-Tunûsiyye li'n-Neşr, 1984.
- İbn Fâris, Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ. *Mu‘cemu makâyisi'l-luga*. thk. Abdüsselam Muhammed Harun. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1979.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâluddîn Abdullah b. Yusuf el-Ensâri. *Mugni'l-lebîb ‘an kütübi'l-e‘ârib*. thk. Mâzin Mubarek, Muhammed Alî Hamdüllâh. Dimaşk: Dâru'l-Fikr, 1985.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî. *Lisânu'l-‘Arab*. Beyrut: Dâru Sadır, 1414.
- İbn Ya‘îş, Ebu'l-bekâ Muvaffakuddîn Yâ‘îş b. ‘Alî. *Şerhu'l- Mufassal*. Beyrut: y.y., tsz.
- İbnu'l-Hâcib, Ebû Amr Cemâlüddîn Osmân b. Ömer. *el-Kâfiyye*. Kahire: Mektebetu'l-Âdâb, 2010.
- Kutub, Seyyit. *Fî zilâli'l-Kur‘ân*. Beyrut: Dâru‘ş-Şurûk, 1412.
- Murâdî, Hasan b. Kâsım. *el-Cene‘d-dânî fi hurûfi'l-me‘ânî*. thk. Fahreddîn Kabâve-Muhammed Nedîm Fâdil. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-‘İlmiyye, 1992.
- Nâif, Sumeyye Muhammed ‘Înâye. “Sîgatu nefyi'l-kasem fi'l-Kur‘ân'il-Kerîm dirâse tahliliyye delâliyye nahviyye”. Doktora Tezi, Câmî'atu Bağdad, Kulliyetu't-Terbiye, Bağdat 2004.
- Neceyramî, Ebû İshâk İbrahîm b. Adullah. *Eymânu'l-‘Arab fi'l-câhiliyye*. thk. Muhîbuddîn el-Hatîb. Kahire: el-Matba‘atu's-Selefiyye, 1343.
- Râzî, Ebû Abdullah Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hasan et-Teymî. *Mefâtihu'l-gayb*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-‘İlmiyye, 2000.
- Sa‘lebî, Ebû İshâk Ahmed b. İbrahîm. *el-Keşfu ve'l-beyân ‘an tefsîri'l-Kur‘ân*. thk. Komisyon. Cidde: Dâru't-tefsîr, 2015.
- Sâmîrrâî, Fâdil Hasan. *Me‘âni'n-nahv*. Ürdün: Dâru'l-Fikr, 2009.
- Sîrâfî, Ebû Sa‘îd Hasan b. Abdullah el-Merzubân. *Şerhu Kitâbi Sîbeveyhi*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-‘İlmiyye, 2008.

- Subkî, Ebû Hâmid Bahaüddîn Ahmed b. Ali b. Abdulkafî. *'Arûsu'l-efrâh fî şerhi Telhîsi'l-Miftâh*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'Asriyye, Beyrut 2003.
- Şankitî, Muhammed el-Emîn b. Muhammed. *Def'u îhâmi'l-ittirâb 'an âyâtî'l-Kitâb*. Kahire: Mektebetu İbn Teymiyye, 1996.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd. *Câmi 'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. y.y: Muesesetu'r-Risâle, 2000.
- Tîbî, Ebû Muhammed Şerefuddîn Huseyn b. Abdullah. *el-Gayb fî'l-keşfî 'an knâ 'i'r-rayb*. thk. 'Îyâd Muhammed Gûc. Dubai: Câizetu Dubaî ed-devliyye, 2013.
- Turan, Osman. *Türk Cihan Hâkimiyeti Mevrûkesi Tarihi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2000.
- Yılmaz, Ejder. *Medeni Yargılama Hukukunda Yemin*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1989.
- Zeccâcî, Ebu'l-Kasım Abdurrahman b. İshak. *el-Cumel fî'n-nahv*. thk. Ali Tevfik el-Hamd. y.y.: Daru'l-Emel, 1984.
- Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. 'Omer b. Muhammed. *el-Keşşâf 'an hakâiki gavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvîl fî vüçûhi't-te'vîl*. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1986.

### Discussions on the Oath (Qasem) Forms in The Arabic Language and Formulation of "Lā Uqsimu" in the Holy Quran

**Citation/©:** Tari, Nihat, Discussions on the Oath (Qasem) Forms in The Arabic Language and Formulation of "Lā Uqsimu" in the Holy Quran, Artuklu Akademi, 2021/8 (1), 29-49.

#### Extended Abstract

As primeval as the history of humankind, Qasem (oath) style has been frequently used in all languages, as well as in daily speeches, and on written texts. Especially in the Arabic language, it is seen that the qasem style has a great position as a lingual instrument reinforcing word's meaning. This style is frequently encountered in poems and proses dating back to the period of Jahiliyyah. In this respect, the style of qasem is discussed in tafseer, methodology of tafseer, fiqh, methodology of fiqh and hadith. Independent works have been written under the titles *aqsam al-Quran* and *ayman al-Quran*. The fact that the style of qasem has different forms in terms of both wording and meaning has led qasem to be studied directly in the fields of morphology, syntax and rhetoric. In this study, discussions about the common forms of qasem and the form of "lā uqsimu" unique to the Quran are evaluated. Qasem, which has different meanings in the language such as division and share, is the non-standard infinitive for the verb أقسم, which is derived from the root q-s-m (ق س م) and is used to denote taking oath. The oath is defined as "strengthening the word by mentioning a name that the addressee considers sacred, respects, or loves". Qasem is discussed in the subject of present verb (al-muḍāri) that is used as javāb al-qasem in morphology science. In addition, "qasem" was touched upon in the phrase "تالله" in the topic "al-i'lāl", where "ت" was transformed from "و". Qasem which is discussed in "ma'ani" that sub-discipline of the rhetoric, is covered under the headings of "insha gayr al-talabi" and "reinforcers of predicate". The science that deals with the Qasem style in the widest sense is the syntax (nahw). Qasem in Arabic syntax has been evaluated under the following headings: 1. The preposition that is used in jawāb al-qasem, lām jawāb al-qasem and emphasis on verb muzāri, 2. Condition nasb "إن", using the conditional sentence with the sentence of al-qasem, 3. Places where it is necessary to fall muḩtada (subject of the sentence), 4. Places where the negator particle is removed from the sentence, 5. The cases where the letter "ان" comes with kasa and fatha, 6. Sentences that have no equivalent suffixes in i'rāb, 7. The "qasem" overlapping two related elements as an interim word. Qasem style basically consists of four main elements: "qasem sentence", "answer of qasem", "muqsem bih (the one with which oathed)" and "qasem letter". For example, in the expression أقسم بالله لأفعلن, the word أقسم is the sentence of qasem, the letter "ب" is the letter of qasem, the word الله is muqsem bih and لأفعلن is the answer of qasem. There are four forms of qasem in terms of whether its elements fall from the sentence or not. These are: "full form", "the form in which the verb qasem falls", "the form in which the sentence qasem falls" and "the form in which the answer qasem falls". In addition to the forms, the Quran also used the "lā uksimu" (لا

(أقسم) form. This style, which is seen in seven surahes of the Quran, is unique to the Quran and is not found in Arabic prose and poetry. All the surahs that contain the form of "lā uqsimu" in the Quran are Meccan surahs. These surah and verses are as follows: al-Vâkqâ 75th verse, al-Hâqqa 38th verse, al-Ma'âric 40th verse, al-Qiyâmah 1st and 2nd verses, al-Takvîr 15th verse, al-Insîqâq 16th verse and al-Balad 1st verse. There has been disagreement between linguists and exegetes what "lā uqsimu" means and how to rate it in terms of language. The opinions put forward on this issue are generally based on the nature of the letter "لا" and are grouped under three main headings. According to the first opinion that most linguists embrace, the letter "لا" is a letter that reinforces the meaning of the verb "qasem" that follows it. According to them, the use of the letter "لا" in the Arabic language for addition is a well-known topic, as is the case in many poems. For this reason, all the letters "لا" at the beginning of the verb "uqsimu" (أقسم) in the Qur'an should be regarded as a particle zâidah (redundant). However, this view has been criticized on the grounds that it causes some compulsive interpretation. Because in the Qur'an there are many verbs in the singular form in the front of which there exist "لا" which are negative, such as "لا أرى", "لا أشهد", "لا أعبد", "لا أعبد". However, the preposition "lā" at the beginning of these verbs is not accepted as particle zâidah. Therefore, accepting "لا" as redundant (zâidah) in some verbs and as a "negative" (nāfiyah) in others causes compulsion and arbitrary interpretation. According to the second opinion on lā uqsimu, the verb "lā uqsimu" (لا أقسم) is originally "le uqsimu" (لأقسم). According to this view the letter "ل" has been read as "لا" after saturating it (lengthening it) with the fatha. As a result, "lā" in "lā uqsimu" is not deemed to be the preposition of negativity, but "lām al-ibditlāiyyah" that reinforces the sentence. According to the third view, "la" at the beginning of the verb "uqsimu" is the nāfiyah preposition and adds the meaning of negativity to the sentence. But those who defend this view interpreted the expression "lā uqsimu" in different ways. Some argue that the letter "lā" negates anything appreciated, and this meaning is understood from the context of the verse. Others have argued that "lā uqsimu" does not need any interpretation to have a correct meaning. According to these, the preposition "lā" is nāfiyah and makes the next verb "uqsimu" negative. Therefore, the verb "lā uqsimu" with the meaning of "I do not swear" and serves to emphasize the importance and greatness of the thing related to the oath. When all opinions are compared, the latter opinion is thought to be preferred in terms of its not including arbitrary grammatical interpretations and being more explicit in terms of meaning.